

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Кафедра загальної та регіональної географії

 ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор _____ Ю.О. Лянной
«17» вересня 2021 р.

**ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ**

014 Середня освіта (Географія)

Суми – 2021

Розробники:

1. Корнус О.Г., к.г.н., доцент, завідувач кафедри загальної та регіональної географії
2. Корнус А.О., к.г.н., доцент кафедри загальної та регіональної географії
3. Сюткін С.І., к.г.н., доцент кафедри загальної та регіональної географії
4. Данильченко О.С., к.г.н., ст. викладач кафедри загальної та регіональної географії
5. Король О.М., к.п.н., ст. викладач кафедри загальної та регіональної географії

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від 29 серпня 2021 року

Завідувач кафедри
Корнус О.Г., к.г.н., доцент

Мета підвищення кваліфікації

удосконалення професійної підготовки шляхом поглиблення й розширення професійних знань, умінь і навичок з географії та методики навчання географії, професійних компетентностей, набуття науково-педагогічного досвіду у межах спеціальності.

1. Результати підвищення кваліфікації

1. Написання наукової статті.
2. Вихідне тестування.
3. Розробка та презентація краєзнавчо-туристичного маршруту.
4. Розробка методичних вказівок до проведення різних форм краєзнавчо-туристичної роботи.
5. Створення online-контенту на основі теоретичного матеріалу (розробка нотаток до уроків, мультимедійних презентацій).
6. Створення геоінформаційних карт.

2. Програма підвищення кваліфікації

Розділ 1. КАРТОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ТОПОГРАФІЇ (1 кредит)

Тема 1.1. Топографічна карта. Топографічна карта та її властивості. Географічний зміст топографічних карт. Орієнтування на місцевості. (2 год.)

Тема 1.2. Топографічні зйомки місцевості. Класифікація і види зйомок. Створення робочої основи зйомки. Планові зйомки. Висотні зйомки. Планово-висотні зйомки. Дистанційні зйомки. (4 год.)

Тема 1.3. Математична основа дрібномасштабних карт. Картографічні проекції, їх класифікація. Картографічна генералізація. Способи зображення на дрібномасштабних картах (4 год.)

Розділ 2. ГЕОГРАФІЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ (1 кредит)

Тема 2.1. Фізико-географічна характеристика Сумської області. Географічне положення. Політико-адміністративний устрій. Фізико-, політико-, транспортно-еколого-географічне положення. Природні умови та ресурси. Геологічна будова, рельєф та корисні копалини. Кліматичні умови. Внутрішні води. Найбільші річки та озера. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Ландшафтна структура і фізико-географічне районування. (6 год.)

Тема 2.2. Економіко-географічна характеристика Сумської області. Економіко-географічне положення регіону. Населення та розселення. Трудові ресурси та ринок праці. Виробнича та соціальна сфера області. Географія транспорту та зв'язку. Екологічна ситуація. Природно-заповідний фонд області. (4 год.)

Розділ 3. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ (1 кредит)

Тема 3.1. Теоретичні засади методики використання сучасних технологій навчання географії. Поняття про технології навчання. Основні

методологічні вимоги до педагогічної технології. Специфіка навчальних технологій. Класифікація сучасних педагогічних технологій. (4 год.)

Тема 3.2. Методичні особливості використання сучасних технологій навчання географії. Технологія проблемного навчання. Інтерактивні технології. Ігрові технології. Групові технології. Технологія модульного навчання географії. Технологія комп'ютеризованого навчання географії. (6 год.)

Розділ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ (1 кредит)

Тема 4.1. Краєзнавчо-туристична робота. Суть, значення та функції краєзнавчо-туристичної роботи. Основні завдання краєзнавчо-туристичної роботи. Місце краєзнавчо-туристичної роботи в системі шкільної освіти. Педагогічні аспекти туристсько-краєзнавчої діяльності в закладах загальної середньої освіти та закладах позашкільної освіти. (4 год.)

Тема 4.2. Організація та методика проведення краєзнавчо-туристичної роботи в школі. Методи дослідження під час краєзнавчо-туристичної діяльності. Джерела краєзнавчо-туристичної роботи. Дослідницька робота під час екскурсій та походів. Стаціонарні форми краєзнавчої роботи. Краєзнавчий гурток у школі. Шкільний краєзнавчий музей. Методичні особливості організації туристичних походів. (6 год.)

Розділ 5. РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ СВІТУ (1 кредит)

Тема 5.1. Політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Формаційний та цивілізаційний підходи. Форми державного устрою. Динаміка політичної карти на сучасному етапі розвитку (2 год.).

Тема 5.2. Країни Європи. Регіональний огляд країн Європи. Групова характеристика країн Західної Європи. Групова характеристика країн Центральної і Південно-Східної Європи. Галузева і територіальна структура господарства країн Балтії. Галузева і територіальна структура господарства Росії. (2 год.)

Тема 5.3. Країни Африки. Африка – як найбільш бідний регіон світу. Шляхи подолання колоніальної структури господарства. Регіональний огляд країн Африки. Галузева та територіальна характеристика господарства країн Африки. (2 год.)

Тема 5.4. Країни Америки. Регіональний огляд країн Америки. Галузева та територіальна характеристика господарства країн Америки. (2 год.)

Тема 5.5. Країни Австралії та Океанії. Загальний огляд і субрегіональний поділ Австралії та Океанії. Австралійський Союз. Комплексна країнознавча характеристика Нової Зеландії. Групові характеристики країн Меланезії, Мікронезії, Полінезії. (2 год.)

Розділ 6. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ (1 кредит).

Тема 6.1. Світовий океан. Рельєф дна Світового океану, донні відклади та корисні копалини. Клімат і водні маси Світового океану. Тихий океан.

Атлантичний океан. Індійський океан. Північно-Льодовитий океан. Органічний світ Світового океану.

Тема 6.2. Євразія. Географічне положення Євразії. Геологічна будова Євразії, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Плейстоценові зледеніння. Рельєф Євразії. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат Євразії. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води Євразії. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив Євразії. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи Євразії. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд Євразії.

Тема 6.3. Північна Америка. Південна Америка. Фізико-географічне положення материків. Формування материків і основні етапи розвитку природи, вплив зледеніння на природні комплекси. Загальні риси будови поверхні. Корисні копалини. Типи морфоструктури та морфоскульптури. Клімат материків. Характеристика кліматичних сезонів за окремими елементами. Кліматичне районування. Характеристика кліматичних поясів. Внутрішні води Гірське зледеніння. Багаторічна мерзлота. Особливості розподілу основних типів ґрунтово-рослинного покриву і тварин. Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування. Поділ на субконтиненти.

Тема 6.4. Африка, Австралія, Океанія, Антарктида.

Фізико-географічне положення, розміри, конфігурація материків. Формування материків і основні етапи розвитку природи. Корисні копалини. Основні риси будови поверхні, типи морфоструктур. Особливості формування клімату у зв'язку з положенням відносно екватора, впливом рельєфу та океанів. Закономірності розподілу температури та опадів. Кліматичні пояси. Внутрішні води. Особливості географічного поширення ґрунтового-рослинного покриву. Особливості зональності природи материка. Географічні пояси і зони. Фізико-географічне районування. Субконтиненти. Фізико-географічні країни.

Розділ 7. ГЕОЛОГІЯ ТА ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ З ОСНОВАМИ ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА (1 кредит). Речовинний склад земної кори. Мінералогія. Динамічна геологія. Петрографія. Основні структурні елементи земної кори та їх розвиток. Геологічна історія Землі. Морфологічні характеристики ґрунтів. Класифікація та типи ґрунтів. Географічне поширення ґрунтів. Поняття про ландшафт та його морфологічні частини – фації, урочища, місцевості. Типологічна класифікація ландшафтів.

Розділ 8. МЕТЕОРОЛОГІЯ І КЛІМАТОЛОГІЯ (1 кредит). Загальні властивості атмосфери та її роль у географічній оболонці. Радіаційний і тепловий режим атмосфери. Радіаційний баланс і його складові. Тепловий баланс земної поверхні. Атмосферний тиск і щільність повітря. Рух повітря в атмосфері. Вода в атмосфері. Адіабатичні процеси. Тумани і хмари. Опади. Повітряні маси і фронти атмосфери. Утворення вихорів у тропосфері. Циклони і антициклони. Циркуляція. Погода. Клімат. Кліматичні пояси.

Розділ 9. ГІДРОЛОГІЯ (1 кредит). Методи гідрологічних досліджень. Основні фізичні та хімічні властивості води. Кругообіг води у природі. Світовий океан, його частини та водний баланс. Фізико-хімічні властивості вод Світового океану. Тепловий та льодові режими Світового океану. Рух води у Світовому океані. Гідрологія суходолу.

Розділ 10. ГЕОМОРФОЛОГІЯ (1 кредит). Поняття земна кора та літосфера. Поняття рельєф, форми та елементи рельєфу. Класифікація форм рельєфу за розмірами. Чинники рельєфоутворення. Генетична класифікація форм рельєфу. Вулканічні процеси та рельєф. Флювіальні процеси і створені ними форми рельєфу. Гляціальні та криогенні морфоскульптури. Аридні процеси й еолова морфоскульптура. Карстово-суфозійні морфоскульптури. Зсувні (гравітаційні) рельєфи. Берегові процеси і рельєф берегів. Рельєф створений діяльністю людини.

Розділ 11. ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО (1 кредит). Біосфера. Географічна оболонка. Географічне середовище і суспільство. Угруповання організмів. Головні закономірності географічної оболонки. Географічне середовище і суспільство. Земля у Всесвіті. Сонце і Сонячна система. Осьове обертання Землі. Відлік часу. Геофізичні поля Землі.

Розділ 12. ВИКОРИТАСТАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ (1 кредит). Поняття про ГІС, програмне та апаратне забезпечення ГІС, можливості їх використання на уроках географії. Хмарне середовище ArcGIS Online. Управління геопросторовими даними та їх публікація в Інтернеті. Середовище відкритої програми QGIS та комерційної програми ArcGis. Інтерфейс програм, робота з шейп-файлами, таблиці атрибутів, робота з об'єктами, створення та збереження карти.

Пропонується участь:

1. Всеукраїнська наукова конференція «Сумські географічні читання» (жовтень, щорічно).
2. Дальня комплексна географічна навчальна практика по Карпатсько-Подільському маршруту (червень, виїзд на 12 днів, щорічно).

4. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Артамонов Б.Б., Штангрет В.П. Топографія з основами картографії: Навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2006. 248 с.
2. Божок А.П. Картографія: підручник / А.П. Божок, А.М. Молочко, В.І. Остроух; під ред. А. П. Божок. К: Вид.-полігр. центр "Київський університет", 2008. 271 с.
3. Геоморфологічна будова Сумської області / А. О. Корнус, В. В. Чайка. Суми: Сум-ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. 34 с.

4. Картографія з основами топографії. Частина I. Топографія: Навчальний посібник для студентів географічних спеціальностей педагогічних університетів / Укл.: Г. С. Хаєцький, Л. І. Стефанков. Вінниця, ВДПУ, 2014. 132 с.
5. Корнеєв В. П. Технологія у навчанні географії. Харків: Основа, 2004. 112 с.
6. Корнус А. О. Сільське господарство Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 100 с.
7. Корнус А. О., Корнус О. Г., Сюткін С. І., Данильченко О. С. Навчальна практика з географічних дисциплін : навч.-метод. посіб. / за ред. А. О. Корнуса. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 96 с.
8. Корнус А. О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А. О. Корнус, І. В. Удовиченко, Г. Г. Леонтєва, В. В. Удовиченко, О. Г. Корнус. Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. 184 с.
9. Корнус А. О., Корнус О. Г. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 136 с.
10. Криловець М. Г. Фахова та методична підготовка майбутніх учителів географії: теорія і практика [монографія]. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 301 с.
11. Ляшенко Д. О. Картографія з основами топографії: Навч. посібник для вищих навчальних закладів. К. : Наук. думка, 2008. 184 с.
12. Мороз О. І. Топографія Навчальний посібник. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. 220 с.
13. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник / За заг. ред. С.П. Бондар. Рівне, РВЦ "Тетіс" Міжнародного університету "РЕГІ", 2003. 200 с.
14. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 192 с.
15. Часковський О., Андрійчук Ю., Ямелинець Т. Застосування ГІС у природоохоронній справі на прикладі відкритої програми QGIS : навч. Посіб. /О. Часковський, Ю. Андрейчук, Т. Ямелинець. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, Вид-во Простір-М, 2021. 228 с.
16. Шевченко Р. Ю. Картографія: Електронний підручник. К.: ЦНМВ «Кий», 2015. 230 с.
17. Яценко Б. П., Бабарицька В. К. Країнознавство: основи теорії. К.: Либідь, 2009.

Додаткові:

1. Korol O., Kornus O., Kornus A. Peculiarities of using geoinformation systems in training of future geography specialists in higher education institutions // Часопис соціально-економічної географії. 2020. Вип. 28. С. 35-42.
2. Лозинський В. В., Андрейчук Ю.М. Картографо-топографічний словник-довідник: навч. посіб.; за науковою редакцією професора І. П.

- Ковальчука. Київ ; Львів : НУБІП Україна ; ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 256 с.
3. Маруняк Є.О. Методичні підходи до економіко-географічного дослідження процесів глобалізації в контексті стратегії регіонального розвитку України // Український географічний журнал, 2004. № 1. С. 28-33.
 4. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Викладання дидактики географії : Навчальний посібник. К.: ДП "Прінт Сервіс", 2016. 240 с.
http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samoylenko_Tupuzov.pdf
 5. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Дидактика географії : монографія (електронна версія). К.: Ніка-Центр, 2013. CD (40 Мб). 570 с.
http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_dydaktyka.pdf
 6. Сумська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина // Гол. ред. кол. І.В. Удовиченко. К: Вид-во „Мапа”, 2006. 20 с.
 7. Сучасні технології навчання географії в школі: Навч.–метод. посіб. / За ред. С.Г. Коперніка. К. : Стафед–2, 2000. 320 с.
 8. Сюткін С.І. Регіональна економічна і соціальна географія : робочий зошит для самостійної роботи студентів. Частина 1. Європа та Азія / С.І. Сюткін. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. – 48 с.
 9. Сюткін С.І. Регіональна економічна і соціальна географія : робочий зошит для самостійної роботи студентів. Частина 2. Африка, Америка та Австралія з Океанією. Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. 40 с.
 10. Топузов О. М., Самойленко В. М., Вішнікіна Л. П. Загальна методика навчання географії: Підручник [з грифом МОНМС України]. К.: ДНВП «Картографія», 2012. 512 с.

Інтернет-ресурси.

1. Інсталяція програмного забезпечення ArcGIS 10.8.1 російськомовна версія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1qrcluarKp82KpSWj_LsQWeIuTv0IJU1X/view?usp=sharin
2. Інсталяція програмного забезпечення QGIS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.qgis.org/uk/site/forusers/download.html#>
3. Хмарне середовище ArcGIS Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.arcgis.com/home/index.html>